

A SZOVJET HADSEREG AZ ELLENSÉG JELENTÉSEIBEN

Sallai Elemér alezredes

A német fasiszta haderő második világháború során aratott sikerei — melyeknek Európa legtöbb állama áldozatul esett — megdöbbenéssel vegyes meglepetéseket váltottak ki világszerte.

A német sikerek előfeltételei a burzsoá államok vezetőinek árulása — az 5. hadoszlop eredményes felhasználása mellett — elsősorban azok a politikai és katonai meglepetések voltak, amelyeket sorozatosan alkalmazott Európa országaival szemben. A diplomácia történetében is ismeretlen, gyalázatos módszerekkel, hadüzenet nélkül, meglepően szokatlan nagy erővel és legkorszerűbb harceszközök tömegével tört áldozataira és semmisítette meg azokat.

A német haderő képességéről és erejéről fantasztikus elképzelések születtek, és legyőzhetetlenségéről — tudatosan — legendákat költöttek. A sikerek hatására a német fasiszta haderők legyőzhetetlenségét illetően, a burzsoá katonai irodalomban is erős túlzások születtek. A reakció katonai teoretikusai az eseményekre különböző magyarázatokat kerestek. Voltak olyanok, akik a hadműveleti sikereket egy fölényes politikai és katonai akarat csatateri megnyilvánulásának tekintették. Mások szerint a siker előfeltételei az egymással összhangban alkalmazott politikai és katonai meglepetések voltak.

Valóban! A német vezetés a hadászatnak lehatásosabb eszközét a meglepetésben látta, amit — politikai és természetesen katonai téren is egyaránt — sorozatosan alkalmazott ellenfeleivel szemben.

Miután Németország Versailles után az USA tőkés csoportok segítségével már jóval a második világháború előtt helyreállíthatta iparát, képessé vált annak hatalmas méretű teljesítőképességét a haditermelésre átállítani. A hadiipari alapok így lehetővé tették, hogy — ellenfeleit évekkel megelőzve — nagyerejű, korszerű haderőt létesítsen és azt az állandó mozgósítottság állapotában tartsa.

A német fasiszta vezetés így békeidőben jól szervezett hadigazdálkodással és nagyerejű mozgósított haderejével — az Amerikai Egyesült Államok, valamint az angol és francia kormányok bűnös politikája folytán — olyan agresszív imperialista politikát folytathatott, amely valóban „egy fölényes politikai akarat” (a nemzetközi nagytőke akarata) megnyilvánulása volt Európában — azzal a félreérthetetlen céllal, hogy végül a Szovjetunió ellen törjön és visszaállítsa itt is a tőkés rendet.

Ismeretes, hogy a német fasiszta vezetés a megtámadott országokban jól kiépített 5. hadoszlopok árulásai segítségével, valamint a politika- és katonai meglepetés legmesszebbmenőbb alkalmazásával egymásután foglalta el a kapitalista Ausztriát, Csehszlovákiát és Lengyelországot, hogy minél kedvezőbb feltételeket teremtsen Kelet felé a Szovjetunió elleni későbbi hadműveletekhez.

A nyugati támadás időpontja is meglepetés volt, mert Lengyelországnak hosszabb ideig tartó ellenállására számítottak. A villámgyors és kétségtelenül merészen és jól vezetett hadműveletek Franciaország ellen, majd Belgium, Hollandia, Norvégia és Jugoszlávia megtámadása bizonyos fokig szintén a meglepetés erejével hatottak.

A kapitalista államok elleni gyors katonai sikerek alapján készítettek el Hitler stratégiai hadműveleti terveiket a Szovjetunió ellen is. Németországnak a Szovjetunió elleni hadműveleti tervében — az úgynevezett „Barbarossa” tervben — mint hadászati egyik legeredményesebb eszközét, szintén a meglepetést vették kombinációba.

Amíg a hitleri Németország villámháborúra készült a Szovjetunió ellen, a Szovjetunió Kommunista (b) Pártja — szem előtt tartva — a szocialista és kapitalista társadalom békés egymásmellett élésének lehetőségét a béke fenntartásáért küzdött, de egyidejűleg — látva, hogy az imperializmus ökle — a fasizmus előbb vagy utóbb rá fog támadni, megtette a szükséges előkészületeket az agresszor fogadására is.

Amerika, Anglia és Franciaország fasisztabarát kormányai azonban nem voltak hajlandók a Szovjetunió a „kollektív biztonságra” vonatkozó békés politikáját támogatni, mert jobban gyűlölték a Szovjetuniót, mint amennyire félték a fasiszta tengelyhatalmaktól.

A szovjet állam vezetői ennek ellenére továbbra is szívós erőfeszítéseket tettek a béke védelmére, hogy megóvják az emberiséget a háború szenvedéseitől. Ezt a békére való törekvést titkos jelentéseikben — még a Szovjetuniót állandó agresszorként rágalmozó legvadabb ellenségei is — kénytelenek voltak elismerni. Például 1941. június 16-án, alig egy héttel a német ortvátadás megindulása előtt, Horthy vezérkarának főnöke (Werth Henrik) helyzetmegítélésének 5. pontjában a következőket jelentette:

„Amennyiben fegyveres összeütközésre kerül sor, az valószínűleg a gabonatermés betakarítása előtt történik meg. Aratás D. Ukrajnában július 10. É. Ukrajnában július 20. táján kezdődik.

*A Szovjetuniótól távol áll minden támadó szándék és Sztálin személyileg áldozatok árán is békés megegyezésre törekszik.*¹

Köztudomású azonban, hogy a Szovjetunió békés törekvései eredménytelenül végződtek és 1941. június 22-én a fasiszta Németország orvul rátört a békés szovjet népre.

¹ Hadt. Int. II. vh. VK. anyag.

A hadműveletek kezdeti időszakában a többéves haditapasztalokkal rendelkező, a korszerű haditechnikával felszerelt és a teljes mozgósított-ság állapotában tartott német haderő a keleti fronton — bár rendkívüli véráldozatok árán — de jelentős területi sikereket ért el. A német fasiszta haderőt azonban északon finnek és dánok, délen a magyarok, románok és olaszok segítették csapataikkal, sőt még a spanyolok és szlovákok is szállítottak erőket a keleti hadműveleti területekre.

A harcjelentések, amelyeket a nyilvánosság számára tettek közzé, hatalmas méretű győzelmekről számoltak be.

„Elképzelhetetlen káosz szakadt a szovjet hadseregekre. A mi veszteségeink általában örvendetesen csekélyek.”²

„A szövetséges hadseregek a bolsevik haderőt három részre szakították, köztük nincs már érintkezés.

A Szovjet utolsó tartalékait veti harcba...

A magasabb vezetés nélkül maradt csapatok úgyszólván teljesen tájékozatlanok. Heves válság figyelhető meg a vezetőségen belül, valamint a szovjet kötelékek belső magatartásában is.”³

Hitler Adolfot a meglepetés háborúja mesterének nevezték és megállapították, hogy a „Szovjet Hadsereg sorsa beteljesedett.”

A fasiszta propaganda gépezete a napisajtó, a rádió a német haderő elsőprő erejű előnyomulásáról harsogott és a Szovjetunió végleges leverésére már csak heteket jósolt.

Ugyanakkor a magyar királyi honvéd vezérkar főnöke 6.873/eln. 1. Vkf. 1941. évszám alatt iktatott „tapasztalatok a német keleti arcvonal Déli seregcsoportjánál történt tartózkodás alkalmával.” c. Horthy kabinetirodájához felterjesztett „Szigorúan titkos” jelentésének I/8. számú almellékletében a következők állnak:

„Az orosz hadseregről.

Az utóbbi évek háborúiban kétségtelen, hogy az oroszok ellen vívott harcokban érte a német hadvezetést a legkellemetlenebb meglepetés...

Mialatt mind Lengyelországban, mind Nyugaton, mind a Balkánon várakozásuk ellenére gyors és döntő sikereket arattak, tehát nehezebbre voltak elkészülve, mint ahogy a végrehajtás folyamán bekövetkezett, addig itt az orosz hadszíntéren egyik csalódás a másik után érte a német katonai vezetést...

Nem tudom, van-e a világnak még egy hadserege, amely az ily hosszantartó, demoralizáló, súlyos veszteségekkel, fáradalmakkal, nélkülözésekkel, stb. teljes visszavonulási harc után még mindig, oly kitarlóan harcolni, sőt lendületes ellenakciókat végrehajtani tudna, mint a bolsevik hadsereg.”

²⁻³ Magyarország c. lap 1941. július 3, július 22.

Kiemelés tőlem. S. E.

A magyar királyi vezérkari főnök akarva nem akarva helyesen értékelte a helyzetet; de különösen azt, hogy a *világon egyetlen hadsereg sem lett volna képes ilyen teljesítményre.*

A valóságos helyzet ismerete ellenére a Hitlerrel cimboráló Horthy fasizmus fokozta az ország erőinek a rabló háborúra való felhasználását és százezrével szállította a magyar nép fiait a biztos pusztulásba.

A fasiszta vezetőket, a politikai és katonai „meglepetések mestereit“ katasztrofális meglepetések érték a Szovjetunió elleni hadműveletek során. Villámháborúra épített terveik csődre voltak ítélve a Szovjetunió ellen, mert politikai, erkölcsi és gazdasági szempontból egy a történelemben még nem ismert erős állammal álltak szemben.

Ismeretes, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a Szovjetunió Kommunista (b) Pártja szívós és nagyarányú felvilágosító tevékenységet fejtett ki a legszélesebb tömegek forradalmi ébersége kifejlesztése érdekében, hogy ne felejtkezzenek meg a kapitalista környezet tényéből fakadó esetleges agresszióról.

Az ötéves tervek végrehajtása során a szovjet emberek alkotó munkája mélyreható, forradalmi változást eredményezett az ország gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális életében. Gyökeresen megváltozott az ország arculata a kisparaszti gazdaságok országából, óriási méretű szocialista földműveléssel rendelkező nagyipari ország fejlődött ki. A soknemzetiségű szovjet nép politikai egysége, erkölcsi ereje és a szovjet hazafiság a társadalom gyorsiramú fejlődésének hatalmas mozgatóerejévé vált. Az ipar és mezőgazdaság hatalmas méretű fejlődése biztosította a védelemhez szükséges összes anyagi eszközöket.

A lenini párt helyes politikája sikerrel alakította ki a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységét. Olyan szétéphetetlen egységet teremtett a nagy és kis nemzetek, a munkások-parasztok és értelmiség között, amihez foghatót nem jegyzett még fel a történelem. A Bolsevik Párt mögé felsorakozott szovjet emberek felemelő egységben dolgoztak és harcoltak, hazájuk és szabadságuk, a szovjet rendszer, az emberi haladás védelméért.

Kénytelen ezt elismerni az ellenség is. A magyar királyi vezérkar 1941. október végén készített „Összefoglaló helyzetkép a Szovjetunió katonai és politikai helyzetéről” című „Szigorúan titkos” jelentésében többek között a következők állnak:

„A Szovjet Hadsereg sorozatos vereségei ellenére a háború ötödik hónapjának kezdetén a bolsevik hatalom még nem rendült meg. A nehézségek ellenére a bolsevizmus bukásával számolni nem lehet, mert a *Kommunista világnézet oly mély gyökeret vert a Szovjetunió népei között, hogy azok még jobban összefognak, mint a régi Oroszországban.*

A bolsevizmust mint politikai tényezőt, csak akkor lehetne teljesen kiküszöbölni, ha a Vörös Hadsereg megsemmisítésén kívül a

Szovjetunió egész területe katonai megszállás alá kerülne, és a Szovjet kormány a birodalom elhagyására kényszerülne. Ezzel a lehetőséggel egyenlőre számolni nem lehet.*

A háború ötödik hónapjában a német és csatlós vezérkarok már valóban nem számoltak gyors sikerekkel. Ezt azonban szigorúan titkosan kezelték és a sajtóban még mindig a közelesen várható végső győzelem ígéretésével csapták be a közvéleményt.

Amikor Moszkva előtt Mannstein tábornok katonái, harcokcsijai és gépjárművei már jéggé fagyva állottak és a Szovjet Hadsereg november 6-án kezdődött ellentámadása Moszkva alatt sikeresen bontakozott ki, a Magyarság című újság 1941. november 20-i számában ezt írták:

„Új és máris eredményes, nagyszabású német támadás indult a keleti fronton. A csatatéren a német vezetőség a kezdeményezés.”

A háború kimenetelére különböző tényezők hatnak: az ideiglenesen ható tényezők és az állandóan ható tényezők.

Az ideiglenesen ható tényezők: a váratlanság tényezője, a népgazdaság átállítása háborús termelésre, még békeidőben, a fegyveres erők teljes mozgósítása az ellenfelet megelőzve, végül tapasztalat a hadviselésben. Mindezek azonban a háború kimenetelét nem döntenek el, csak egyes hadműveletek, csaták kimenetelére hatnak.

A Szovjetunió elleni háború a fasiszta vezetés számításai ellenére tartós jelleget öltött. A háború sorsát most már nem olyan mellékes és múló körülmény fogja eldönteni, mint a váratlanság tényezője — mondta Sztálin elvtárs — hanem az állandóan ható tényezők:

„A hátszág szilárdsága,
a hadsereg szelleme,
a hadosztályok száma, minősége,
a hadsereg fegyverzete,
a hadsereg parancsnoki karának szervező képessége.”⁴

A háború sorsát legdöntőbben befolyásoló tényezők a hadviselő felek hátszágának szilárdsága, azok gazdasági, társadalmi rendje, erkölcsi állapota és az adott háború jellege.

A fasiszta hadvezetés arra számított, hogy a gyors előretörés, az élő és anyagi erők hatalmas méretű pusztulása meg fogja törni a szovjet népet.

A szocialista társadalmi rend azonban biztosította azokat a gazdasági, politikai és ideológiai tényezőket, amelyek a szovjet hátszág megdönthetetlen szilárdságát eredményezték.

A szovjet hadtudomány határozta meg elsőnek az erkölcsi tényezők szerepét a háborúban és helyét az állandóan ható tényezők között.

* Kiemelés tőlem. S. E.

⁴ Sztálin: A SZU Nagy Honv. Háborúja. Szikra 1949. 39—40. old.

Az uralkodó párt politikája, a tömegek öntudata, a kultúra színvonalára és a háború célja, mindez együttesen jelenti, alakítja ki az adott állam népének erkölcsi erejét. A hadsereg szellemét is elsősorban az állam társadalmi rendszere, politikája és ideológiája alakítja ki.

A korszerű háborúban, a háború gépi korszakában különös élességgel nyilvánul meg az erkölcsi tényezők jelentősége az állandóan ható tényezők rendszerében. Az igazságos háborút viselő hadsereg erkölcsi ereje hatalmas mértékben bontakozhat ki és lehetővé teszi annak teljes megszállását.

A Párt magasabbrendű erkölcsi tanításai — a háború súlyos megpróbáltatásainak számtalan megnyilvánulása közepette — acélozták a szovjet hadsereget olyan gigászi erővé, amely pozdorjává zúzta a történelem legfélelmetesebb erejű rabló hadseregét.

A szovjet katona magasabbrendű erkölcsi erejét és kiváló harcképzettségét az ellenség is kénytelen elismerni, de természetesen ezt csak szigorúan titkos jelentéseiben teszi. Ugyanakkor, amikor a következőket jelenti

a napi sajtóban: „Orkán-offenzíva keleten:

Heves válság figyelhető meg a szovjet kötelékek belső magatartásában is...

Fejveszetten, gyáván menekülnek...

...a német csapatok diadalmasan rohanják le a mindenütt hátráló ellenséget.

Elképzelhetetlen káosz szakadt a szovjet hadseregre...

Tarthatatlan helyzetbe kerültek a szovjet haderők.”⁵

„Szigorúan titkosan” a vezetés számára pedig a következőket állapítja meg:

„Elszántan és makacsul harcol. A ravaszságra és leleményességre nevelt és jól képzett ellenség észrevétlenül mozog, kitűnően rejtőzik. Eppen ezért nehéz őt felderíteni. Elismerten jó közelharcos, az utolsó pillanatig használja lőfegyvereit. A tüzelőállásban agyonütteti, vagy agyonlövöti magát, de azt nem hagyja el. Roham idején pedig futás közben is használja lőfegyverét. A háború eddigi tapasztalatai szerint szövetségeseink számottevő veszteségeket szenvedtek az ellenség gyalogsági tűzfegyvereinek hatása következtében. Az eredményeket az orosz azzal érte el, hogy minden egyes embere az utolsó pillanatig tüzel a támadó vagy felette elrepülő repülőkre.”⁶

Hitler vezérkara éppúgy mint Horthy parancsnoki kara — és mint ilyen bármilyen más imperialista katonai vezetés is — nem vehette és

⁵ Magyarország 1941. okt. 7.

⁶ Magyar kir. honv. vezérkar főnöke 4. oszt. 58.000/15—1941. sz.

veheti kombinációba olyan értelemben az erkölcsi tényezőket, mint a szovjet hadművészet.

A burzsoá hódító hadseregek erkölcsi színvonala a háború folyamán — annak ilyen vagy olyan alakulása mellett is — feltétlenül süllyedő tendenciát vesz fel. Éppen ezért a burzsoá hadművészet nem is számol — mert nem számolhat — katonái erkölcsének magas színvonalával, mint olyan tényezővel, amely hadserege ütőképességét fokozni képes.

Jellemzően mutatják ezt a tényt a voronyezsi hadműveletek során szétvert magyar hadsereggel kapcsolatos jelentések is.

A voronyezsi összeomlás után a magyar fasiszta vezetés a tragédiát győzelemként igyekezett feltüntetni. A 38. magyar hadijelentéssel kapcsolatosan (voronyezsi hadműveletekről) a napilapokban ilyen és ehhez hasonló megállapítások láttak napvilágot:

„A jelentés elsőizben foglalkozik olyan hadieseményekkel, amelyek nagymértékben megnövelték a magyar honvédség hírnevét. Büszkék vagyunk honvédeink legjobb teljesítményeire. Példás és dicső cselekedet volt ez, méltó az ezeréves honvédhez.”⁷

Ugyanakkor azonban Jány vezérezredes a második magyar hadsereg parancsnoka, már egészen más véleményt alkot titkos jelentéseiben a voronyezsi harcokban részt vett egységeinek tevékenységéről.

A rabló imperializmus szolgálatába állított, vágóhídra hurcolt magyar csapatok helyzetére, erkölcsi állapotára, harcértékére, a fasiszta parancsnokok vezetési módszerére, katonáikhoz való viszonyára — és arra is, hogy a magyar katona nem akart harcolni a ránézve idegen és aljas érdekekért folyó háborúban — világít rá a voronyezsi frontszakaszon végrehajtott szovjet ellentámadást követő néhány nap után kiadott 294/2. hads. I. a. 43. I. 24. sz. „Hadseregpáncs”, amelyet Jány írt alá.

„A 2. magyar hadsereg elvesztette becsületét...

Becstelenség az a lelkevezített, fejnélküli, gyáva menekülés, mit látnom kellett.

Vegye tudomásul mindenki, hogy innen sem betegség, sem sebesség, sem fagyással el nem engedek senkit... Ott marad mindenki, míg meg nem gyógyul, vagy el nem pusztul, a fegyelmet, ha kell a helyszínen való felkoncolással, de helyre kell állítani.

Aki parancsomnak nem engedelmeskedik, az nem érdemi meg, hogy nyomorult életét tovább tengesse.

...aki megkísérli körletének nyugati határát átlépni, azt fel kell koncolni, ha egység kísérli meg, meg kell tizedelni.

...a legfeszesebb magatartást még a fagyott embertől is megkövetelem...

⁷ Magyarság 1943. I. 17.

... az úgynevezett csapat *legénység* szétszóródott, *állati* színvonalra süllyedt *csürhe* benyomását keltette.⁸

Nem sokkal később 1061/el. n. 2. hds. 1943. számú összefoglaló — a kormányzó katonai irodájához küldött — titkos jelentésében — a kudarc okait keresve — a következőket írja:

„Ha az okokat keresem, melyek kihatással voltak arra, hogy mégsem tudtuk győzelemmel befejezni ezt a hadműveleti időszakot, akkor ezeket az okokat I. lelki, II. kiképzési, III. fegyverzeti és felszerelési hiányok, IV. ellátási, V. vezetési vonalon találom meg.

I. lelki okok:

Az oroszok elleni háborúra *nem volt a lélek felkészülve.*

... *idegen érdeknek tűnt fel.*

... *a hangulatot rontotta, hogy miért maradt Nagy Péter otthon és gazdagodik...*

A felváltás után visszamaradókban a „miért én” még élesebben kiütközött. *A felváltottak mikor harcba sodródtak, abban már fél-szívvvel sem vettek részt.*

*Propagandával, legalább most kell a lelkeket a háborúra átállítani!*⁹

A keleti hadműveleti területekre irányított magyar egységek döntő többsége a Szovjetunió elleni háborúban valóban nem szívesen vett részt, mert soha nem érezte azt saját háborújának. Amíg a szovjet katona tudta, hogy hazáját, szabadságát, az emberi haladás ügyét védi a frontokon, és otthonmaradt családjá a szovjet állam védelme alatt biztonságban él, a magyar katona érezte, hogy amíg ő hitvány megvetett „csöcselék” módjában pusztulásra van ítélve, és családjá otthon nyomorog, addig a jegyzővel cimboráló kulákok otthon dőzsölnek és gazdagodnak.

A német és magyar hátországokban és a frontokon propagandával, terrorral és csendőrök ezreivel egyaránt igyekeztek a „lelkeket a háborúra átállítani.”

1943. január 26-án a magyar hadsereg parancsnoksága a csapatok erkölcsi színvonalának emelésére és harcértékének erősítésére a szovjet csapatok csapási elől pánikszerűen menekülő „nyomorult életű”, az „*állati színvonalra süllyedt csürhe*” „*lelkének a háborúra való átállítása*” érdekében a következő együgyű röplapot adta ki:

„*Segíts magadon, az Isten is megsegít!*

Honvédek!

A magyar hadsereg most is minden honvédről gondoskodik! De ne felejtsetek el!

⁸ Kiemelés tőlem. S. E.

⁹ Hadt. Int. 2. vh. Vh. anyag.
Kiemelés tőlem. S. E.

Honvéd csak az, aki esküjét megtartja!

Emlékezzetek! *Megesküdtetek! Isten minket úgy segítjen!* Hogy minden előjáróinknak engedelmeskedünk, parancsaikat minden szolgálatban híven teljesítjük.

Minden külső és belső ellenség ellen vitézül és férfiasan harcolunk, csapatainkat el nem hagyjuk.

Aki ezt a szent esküt meg nem tartja, nem számíthat az Isten segítségére! De a hitvány esküszegő ellensége a fegyelmezett honvédségnek, tehát el kell pusztítani. Kötelességtek mindenekelőtt harcolni a fegyelmezetlenség ellen, tehát köteles vagy fáradtan is, beteg is megtartani a katonás fegyelmet, teljesíteni a parancsot! *Csakis így segít az Isten és csakis fegyelmezett honvédeknek tud és akar segíteni!*¹⁰

A féktelen terror, felkoncolás, tömeges agyonlövés után természetes, hogy a lelkimaszlag sem hatott a szerencsétlen ágyútölteléknek szánt magyar katonákra és nem fokozta azok harci értékét sem.

Bár a frontokon egyáltalán nem a németek tervei szerint alakultak az események, a közvélemény tájékoztatása tovább is tervszerű félrevezetésen alapult.

A német és magyar távirati iroda útján a sajtó számára 1941. augusztus 7-én kiadott hadműveleti jelentésekben már azt közölték, hogy „elvesztett a szovjet haderők nagyobbik fele.”

Augusztus 12-én:

„több mint 10.000 repülőgépet vesztett a szovjet haderő a keleti háború kitörése óta.

A világtörténelemben egyedülálló néppusztítás folyik a Szovjetunióban.

A bolsevista vezetők Amerikába menekülnek...

A *Vörös Hadsereg legyőzése befejezettek tekinthető* és ezen a tényen nem változtat az esetleges visszavonulásra rendelkezésre álló terület mélysége sem.“

Augusztus 13-án:

„*Válságos helyzete miatt kétségbeesetten védekezik a honvédekkel szemben álló szovjet hadsereg.*“

Ugyanakkor a keleti hadműveleti területre irányított első magyar magasabb egység a gyorshadtest parancsnokságának 1941. augusztus 31-i naplóbejegyzésben a következők állnak:

„...a gys. hdt. (gyorshadtest) legutóbbi súlyos harcai és veszteségei folytán... a vezérkar főnökénél az a nézet, hogy szükséges lenne a gyorshadtestet kivonni, pihentetni és feltölteni.

¹⁰ Hadtört. Int. 2. vh. vk. anyag.
Kiemelés tőlem. S E

1941. szeptember 6-án kelt — a fasiszta csapatok tisztikarának erkölcsi értékét is pregnánsan jellemző — bejegyzésben pedig:

„A csoport parancsnoka idegösszeomlással megbetegedett. A rangban utánkövetkező törzstiszt szintén beteget jelentett.

A legénység annyira fáradt és kimerült, hogy támadásra képtelen.^{11, 12}

A magyar királyi honvéd vezérkar főnök 52.300/18. 4. o. 18. sz. értékelésében pedig a következők állnak:

„Az oroszok visszavonulásukat tökéletesen hajtják végre, előtte igen heves ellenállást, néha ellentámadásokat hajtanak végre.

Sok veszteséget okozott.

Feltűnő kevés ellenséges halott, sebesült, fogoly és hadianyag maradt vissza a csatatereken.

Gyalogsági egységeit idejében kivonta és ezek fedezésére főleg csak harckocsi egységeket hagyott vissza.”

A szovjet hadműveletekről szóló bizalmas ellenséges jelentések úgy szólván egybehangzó megállapításai — akaraton kívül is — bizonyítékei a Szovjet Hadsereg magasrendű erkölcsi színvonalának.

A burzsoá katonai teoretikusok lebecsülik — nem véletlenül — a tömeghadseregek szerepét és a „kis hadseregek” elméletét állítják azzal szemben. Azt próbálják bizonyítani, hogy a technika tömeges alkalmazása — újabban pedig az atom- és hidrogénbomba — lehetővé teszi a tömeghadseregek helyett a kis létszámú „megbízható” hivatásos elemekből álló hadseregek alkalmazását. Ez az elmélet lényegében azt fejezi ki, hogy félnek fegyvert adni a nép kezébe.

A korszerű háborúban sem csökken az ember szerepe a győzelem szempontjából. A tömeghadseregek szerepét nem képes a kor legbonyolultabb haditechnikájával leggazdagabban felszerelt, kisszámú, úgynevezett „hivatásos hadsereg” sem betölteni. A „kis hadseregek” burzsoá elmélete a gyakorlatban csődöt mondott, mert a korszerű háborúk jellege tömeghadseregek alkalmazására kényszeríti az imperialistákat.

Korunk háborúiban hatalmas területeken, korszerű technikával felszerelt milliós hadseregek, egész országok, népek milliói csapnak össze. A hadosztályoknak éppen ezért nemcsak a minősége, hanem a mennyisége is döntő kihatással van a háború kimenetelére. Az alacsony színvonalú harci kiképzés, gyenge fegyverzet, alacsony fokú erkölcsi állapot, nem pótolható teljesen a csapatok számának növelésével.

A csapatok mennyisége és minősége — az atomfegyverek korszakában is — a háborúkat eldöntő állandóan ható tényezők egyike marad.

A Szovjet Hadsereg számbeli növekedése a háború kitörésének első hónapjaitól kezdve hatalmas arányokban bontakozhatott ki.

¹¹ Klemelés tölem. S. E.

¹² Hadtört. Int. 2. vh. vkf. ag.

A munkásosztálynak már az 5 éves tervek során történt növekedése forradalmi változást hozott a hadsereg összetételében is. Technikailag képzetesebb, műveltebb, öntudatosabb ifjúság került a hadseregbe. A szocialista mezőgazdaság is olyan kolhozparasztoikat, gépkocsi-, traktor és kombájnvezetőket adott a hadseregnek, akik szintén uralták a technikát. A háború kezdetén így nagyszámú, öntudatos, művelt és technikailag jólképzett káderrel rendelkezett a hadsereg, ami többek között lehetővé tette a magasabb gépesített egységek megteremtését.

Az ország mélyreható forradalmi átlakulása lehetővé tette a támadást követő rövid időn belül egy olyan tömeghadsereg felállítását, amely kudarcra ítélte a szovjet társadalmi rend határtalan fejlődését semmibevevő, fasiszta villámháborús terveket.

A Szovjetunió fejlődését és erejét a fasiszta vezetőkörök meglehetősen ismerték. A Szovjetunió „bomlásáról” és „gyengeségéről” csak propagandájuk fecsegett. Ugyanakkor a vezetés belső használatára igyekeztek realisabb képet kapni.

Az „Összefoglaló helyzetkép a Szovjetunió politikai és katonai helyzetéről 1936. végén” című vezérkari jelentésben például ez áll:

„A bolsevizmus koránt sincsen bomlófélben és nem agonizál, hanem ellenkezőleg felfelétörő tendenciát mutat.”

A. Wittich német fasiszta katonai teoretikusnak a Militärwissenschaftliche Mitteilungen c. német katonai szaklapban 1943. júniusában megjelent „Über Geist Machtziele und Kriegsführung des Bolschewismus“ (A bolsevizmus szelleméről, hatalmi céljáról és hadvezetéséről) c. cikkében pedig már a következő, a hitleri vezetés számára — *de a mai agresszorok számára is* — komoly megfontolásokra készítő, kényszerű megállapítások vannak:

„... bolseviki alaptételeknek a lakosság, de különösen a fiatalság és munkásság által történő feltétlen elfogadása, behódolása, elismerésreméltó haladást mutatott fel.

Nem vitatható el, hogy az orosz népi jellem két évtizeden belül lényegesen megváltozott. A modern technika vívmányai iránt kevésbé rajongó orosz muzsik 1914-ből a múlté... A Vörös Hadseregek egészen más képet mutatnak.

...a mai orosz harcos, legyen az frontkatona, vagy partizán, veszedelmesebb és elkeseredettebb ellenség, mint az első világháború orosz katonája. És ez a tényállás, az orosz sphynx nemcsak ellenfeleinek, hanem szövetségeseinek is nagy meglepetést okozott.

A szovjet katona mai típusa a bolseviki eszmétől teljesen áthatott... a védelemben szívós és ügyes, a támadásban pedig áldozatkész.

A 2. világháború első momentumában a német támadás meglepte az oroszokat...

... a gyors győzelem és a rövid háború lehetősége szertefoszlott.”¹³

1942. november végén, amikor már küszöbön állt a német csapatok összeomlása Sztálingrádnál, az „Új Magyarország”, „Esti Újság”, „Új Nemzedék”, a „Magyarország”, általában a többi reakciós napilapokban is ilyen közlemények láttak napvilágot:

1942. november 27: „A charchovi katasztrófához kezd hasonlítani a szovjet előretörése a Don és a Volga mentén. A keleti arcvonal minden szakaszán összeomlottak a bolsevisták támadásai.”

„Az új német fegyverek siettetik a háború befejezését.” „Csökkent a szovjet támadások ereje.”

1942. november 29: „Egyetlen frontszakaszon sem ért el eredményt a rendkívüli heves szovjet offenzíva.”

1942. december 2: „Rendkívüli német sikerek a keleti arcvonal valamennyi szakaszán.”

A sztálingrádi kudarc után a német katonai körök egy része már óvatosabb „hidegebb” következtetéseket von le a keleti hadszíntér eseményeiből, de természetesen még mindig a vezető körök számára. A sztálingrádi vereséggel kapcsolatosan a napi sajtóban ez áll:

„... általában mindenki a végső győzelem zálogának tartja a 6. hadsereg tábornokainak, tisztjeinek, altisztjeinek és legénységének áldozatát. Hősies magatartásuk a német hadtörténelemben szinte páratlan dicsőséges lapot jelent.”¹⁴

A lap megállapításaihoz még kommentárt sem kell ma már fűznünk.

A hadsereg fegyverzetének rendkívül jelentős szerepe van az állandóan ható tényezők között. A haditechnikának különösen nagy a jelentősége a háború gépi korszakában. A szovjet hadtudomány a győzelem szempontjából nagy jelentőséget tulajdonít a fegyverzet szerepének. Ugyanakkor szem előtt tartja azt a marxista tételt is, hogy a győzelmet az emberek harcolják ki és nem a fegyverek, mert a technikát csak az ember tudja „működésbe hozni.”

A szovjet ipar grandiózus fejlődése a kapitalista államok közül ebben az időben kétségtelenül legfejlettebb német haditechnikát mennyiségi és minőségi szempontból is felülmúló fegyverzetet tudott biztosítani fegyveres erői számára.

A Szovjet Hadsereg már a háború kitörésének idején olyan haditechnikával rendelkezett, amelynek minőségét más országok nem tudták elérni. A stratégiai szempontból fontos fűtő- és nyersanyagbázisok feltárása biztosította az ipar zavartalan és folyamatos működését.

¹³ Kiemelés tőlem. S. E.

¹⁴ Magyarország 1943. febr. 5.

A korszerű fegyverzet, a haditechnika legválasztékosabb fajtáit felülmúlhatatlan minőségben állította elő a szocialista nagyipar. A tudományos kutató intézetek széles hálózata a Szovjet Hadsereg fejlődésének beláthatatlan távlatait tudta biztosítani. Az óriási méretű ipari kapacitás hadművelleti kötelékek és magasabb gépesített egységek szervezését tett lehetővé.

Már a háború első szakaszában megmutatkozott a szovjet nagyipar fölénye. Képes volt rövid idő alatt átállítani iparát a haditermelésre és túlhaladni — már a 10. hónapban — háború előtti termelésének összértékét.

A Don-vidék és a Kaukázus elfoglalása idején a fasiszta sajtó azt propagálta, hogy a szovjet ipar úgyszólván teljes egésze a kezébe került. Ezzel szemben ismeretes, hogy a szovjet ipar termelése évről-évre emelkedett — mennyiségi és minőségi szempontból is — és a szovjet hadsereg szükségletének megfelelő mennyiségben tudta gyártani a legkorszerűbb tűzfegyvereket; géppuskákat, golyószórókat, harckocsikat, lövegeket, repülőgépeket stb. A haditechnika olyan speciális eszközeit hozta létre, amelyekkel szintén kellemetlen meglepetéseket szerzett az ellenségnek.

Jány a 2. magyar hadsereg parancsnoka 1942. október 12-én kelt 2.321/2. hds. I. h. 42. X. 24 sz. alatt a következőket jelentette a kormányzó katonai irodájának és vezérkari főnökének:

„Akármelyik orosz fegyvert veszem kézbe, ez mind egyszerű és törhetetlen. Nem kell műmester hozzá, nem kell a szétszedést és összerakást hónapokig tanítani és amellet *pompásan működik*. Nézzük az önműködő puskát, géppisztolyt, nehézpuskát, aknavetőt, sztálinorgonát (sorozatvető), *mind kitűnő hatású remek fegyver*. A magyar géppisztoly majd 300 pengő, az orosz meg lehet csinálni egyötödéért. A magyar géppisztoly nehéz, az orosz könnyű. Ma már *vadásznak embereink az orosz fegyverekre*, adjunk magunk nekik mielőbb, minél többet.

...külön ki akarom emelni, hogy az automata pisztoly és fegyver, mint egyéni fegyver, valamint a kis gránátvető volt csapatainknak nagyon kellemetlen.”

1061/eln. 2. hds. 1943. sz. alatt:

„Az orosz T-34-gyel a mi T-38-aink a harcot felvenni nem tudták, az ellentámadásból csak négy db. jött vissza, a többi percek alatt *kilőtték*.

Csak a Pz. IV. volt az, ami ügyesen vezetve hatásos fegyver volt az orosz harckocsik ellen. Gyenge páncélzata miatt azonban ez is alul maradt. A mi páncélvadászaink és a T-38 nem korszerűek, zsák-mánya lettek az orosz T-34 és KW-II-nek, mert ezek páncélját át-

ütni nem tudták. A nyitott toronyból kigúnyoltak az oroszok bennünket a harmadik Uhryv-i csatában... A T-34-ek percek alatt semmisítették meg az egész páncél-alakulatot.”

52.300/18. eln. 4. vkf. 1943. 12. old.:

„Az ellenséges harckocsikkal szemben páncéltörő fegyvereink nem használhatók.”¹⁵

A páncélosok modern típusait szemlélve megállapíthatjuk, hogy az orosz a harckocsi szerkesztésében meglepően rövid idő alatt igen figyelemreméltó színvonalat ért el. Főérték az erős páncélzat a kiváló acél. Igen hatékony a fegyverzetük és egyes harckocsiknál lövés technikailag kiváló alak (T-34)“.*

A szovjet tüzérség elsöprő fölényrel zúzta szét az ellenség élő és anyagi erőit. A szovjet tüzérség bénítólag hatott az ellenségre — felülmúlhatatlan volt a II. világháborúban.

52.300/18. eln. 4. vkf. 1943. 13. old.:

„A tüzérség fejlesztésére és szaporítására igen nagy súlyt helyeznek.

A hang- és fénymérést is alkalmazzák, ami helyenként jó eredményre vezethetett.

Különösen figyelemreméltó a súlyképzés az aknavetők tömeges összefogásával.”¹⁶

Az ellenséges jelentések egybehangzóan megállapítják a szovjet tengeri és légi erők haditechnikai fölényét is, amelyet a háború egyik legnagyobb meglepetésének tartanak.

A hadsereg parancsnoki karának szervező képessége is döntő hatással van az adott háború kimenetelére és így az szintén az állandóan ható tényezők egyike.

A Szovjetunió Kommunista (b) Pártja arra tanította a Szovjet Hadsereg parancsnokait, hogy magasfokú erkölcsi színvonalat tartsanak fenn csapataiknál és kiválóan vezessék egységeiket. A Párt a marxista—leninista elmélet és a katonai tudományok elsajátításának feladatát állította a katonai káderek elé.

A marxizmus—leninizmus eszméjén nevelkedett szovjet tisztikar fáradhatatlanul képezte magát, s így képessé vált a szovjet hadtudomány elsajátításával hadművészetét addig nem ismert magas fokra emelni. A tábornoki és tiszti kar a hadseregszervezés és vezetés mesterévé vált. Új harcmódokat és formákat találtak fel, amelyekkel meglepték az ellensé-

¹⁵ Hadt. Int. — Hadtud. Könyvtár 2. világháború VK. anyag. (1. M. kir. vkf. 52.300.) 18. eln. 4. o. 1943. 21. old.

* M. kir. Vkf. 52.300/18. eln. 4. o. 1943. 21. old.

¹⁶ Hadt. Int. — Hadtud. Könyvtár. 2. világháború Vk. anyag.

get. Magasfokú katonai, politikai és hadvezetési képzettségük így lehetővé tette, hogy a bonyolult harc helyzetekben a korszerű haditechnika alkalmazásával tönkre zúzzák az ellenséget.

A Párt a szocialista haza megvédésére nevelte a szovjet tisztikart.

„A tisztikar képzettsége főleg a védőharc vezetésére terjedt ki.”¹⁷

— állapították meg 1941-ben. Később azután megtanulták, hogy a támadás vezetésére a szovjet tisztikar nemkevésbé volt felkészülve.

A Szovjet Hadsereg tisztjei és tábormokai a Párt tanításainak eredményeképpen — a burzsoá — imperialista hadseregek tiszti és tábormoki karától élesen elütő — újtípusú vezetőkke váltak. Politikusok és hadművészek, akik ismerik a társadalmi fejlődés törvényeit és mindennapos feladatuknak tekintik a harcosok legmagasabbrendű eszmei; a kommunista erkölcsre, a mélységes humanitásra, a nemzetköziségre, a hazaszeretetre, a békérető ellenség gyűlöletére és annak megsemmisítésére való nevelése.

Horthy egyik kedvenc embere, Vitéz Vattay Antal vörögy. is, aki később (1944-ben) a katonai iroda főnöke lett, kénytelen volt megállapítani:

„Az oroszok az 1941-es háborúban teljesen más felkészültséggel harcoltak, mint az első világháborúban. Az alsó vezetésüket kiválóan kell minősíteni. Mi, akik még ismertük őket a világháborúból, amikor még éppen az alsó vezetés volt nagyon merev és kezdetleges, mert hiányzott belőle minden kezdeményezés, minden leleményesség, ma ennek éppen ellenkezőjét találjuk. *Furfangos harceljárás, elszánt védekezés és feszes alsóvezetés volt tapasztalható az egész vonalon.* Nem várt kemény ellenfélnek mutatkozott az orosz.

Ezt a tényt sok német tiszt a megjegyzéssel jellemezte, hogy a francia hadjárat séta volt az orosz hadjáratához képest. A franciák, ha az ellenfél a hátukba került, a kilátástalan harcot felismerve, megadták magukat, az orosz pedig ilyen esetben kezd csak igazán harcolni.”¹⁸

A Horthy vezérkar főnökének 6873/eln. 1. vkf. 1941. évszám alatt iktatott „Tapasztalatok a német keleti arcvonal Déli seregcsoportjánál történt tartózkodás alkalmával” című, a katonai irodához felterjesztett „szigorúan titkos” jelentésének 1/8. sz. mellékletében többek között a következők állnak:

„Bár a bolsevik katona egészen bámulatra méltó hősie magartása mind a védelemben (bár ez az erőssége az oroszoknak mindig

¹⁷ Die Entscheidungschlacht bei Wjasma—Briansk. Soldan alezredes. Deutsche Wehr 1941. 46. sz. (Wjasma—brjanski döntő csata). M. kir. honvédezerkar „Lapszemle” 1942. I. sz. 36. old.

¹⁸ Magyar Katonai Szemle. 1942. márc. 32—33 old.

megvolt), mind pedig a támadásban (ez teljesen meglepő jelenség) nagy meglepetés számba ment, de sokkal meglepőbb volt az orosz „felső” és alsó vezetés kitűnősége.” „Az még talán érthetőnek látszik, hogy azt a néhány felsőbb vezetőt (arcvonal- és hadseregparancsnokokat) a nagy birodalomban ki tudták keresni és szerencsés kézzel választottak, de hogy a hadtest, hadosztály, dandár, ezred és még alsóbb parancsnokok tömegei oly kifogástalanul megállták a helyüket és mondhatni mesteri módon vezették kötelékeiket, az egyenesen bámulatraméltó.

A hírek szerint régivágású, képzett, cári időkből származó tiszt alig-alig maradt a bolsevista hadseregben. Az új tisztek képzetlen, iskolázatlan „elvtársakból” rekrutálódtak. Ennek ellenére az történt, hogy a német akciókra a felső és alsó vezetés területén egyaránt rendszerint a hadászatiilag, vagy harcászatiilag legkifogástalanabb ellenakciók következtek. Az ellátásban, amelyhez iskolázott és képzett vezérkar kell, nem állottak be az oroszoknál oly döntő jelentőségű zavarok, amelyeknek a németek szempontjából számottevő kihatása lett volna. Nem hallottam, hogy az oroszoknál beállt benzin vagy lőszerhiány miatt valahol is a németek különösebb fogást csináltak volna.

Budjenni marsall von Rundtadt vezértábornagy ellenfele a Déli seregcsoport minden felismert nagyobbszabású tevékenységére oly módon válaszol, hogy azt bármely hadiakadémián példaként lehetne előadni.

Ha a németek valahol egy-egy csoportot, seregtestet, vagy több seregtestet bekerítettek, azok rendszerint nem adták meg magukat, hanem megtaláltak valahol mégis valami kis részt a körülzáró gyűrűben, ami sokszor bámulatos módon sikerült és ami szintén a jó vezetés érdeme.”¹⁹

A Szovjetunió Kommunista (b) Pártja politikájának alapvető tétele a szocializmus felépítése és a béke fenntartásának biztosítása. A Szovjet Hadsereg kiképzési alapelve az ország védelméből folyt és folyik ma is. A Szovjetunió fegyveres erőinek az a feladata, hogy megvédje az országokat az agresszív imperialista támadásokkal szemben.

A Szovjet Hadsereg tagjai az ország védelmének rendkívül nehéz időszakában is — abból kiindulva, hogy védelemmel az ellenséget nem lehet megsemmisíteni, hanem csak támadással — fáradhatatlanul képezték magukat, hogy képessé váljanak az ellenség megsemmisítésére. A parancsnoki kar így alkalmassá vált a modern háborúk bonyolult jellege mellett is, egyidőben szárazföldön, vízen és levegőben, állandóan váratlanul változó helyzetekben olyan elhatározásokat hozni, amelyek katasztrófálisan érték az ellenséget.

¹⁹ Kiemelés tőlem. S. E.

A vezetés képes volt a kínálkozó helyzeteket idejében felismerni és azokat villámgyors akciókkal aknáta ki.

Az ellenség ezt így értékelte:

„... meglepő és állandóan változó helyzetekben feazes és mozgékony vezetés.”²⁰

„A legutóbbi (1942. decemberi) támadásukat megelőzően az ellenség rohamosztagokkal (ezred erőig terjedő) részletvállalkozásokkal nemcsak a puha helyeket kereste ki, hanem szívós akarakterével fokozatosan birtokba is vette a fő ellenállási öv neki majd szükséges szakaszait is. Másszóval apránként tördelte a főellenállási övből azokat a fogakat, amelyek a bekövetkező harcokci támadás végrehajtásánál neki kellemetlenek lehettek volna.

Ezzel a napokon át tartó eljárással a megtámadott arcvonalrész védőit állandó készenlétre és elhárító tűzre kényszerítette és rendkívül nagy, a mostani út- és időjárás viszonyok mellett alig pótolható lőszerfogyasztást idézett elő. A folytonos ellenlökések és ellentámadásokkal felemésztette, illetve lekötötte a túlkorán intézkedő és előre nem látó parancsnokok, vezetők tartalékait.

Mire a valóságos harcokcítámadások megindultak, a megtámadott arcvonalrészekben már lőszerhiány volt és a tartalékokból már majdnem semmi sem állt rendelkezésre. *A páncélos dandárokat messzemenő hadászati céllal vetették be. A betörés után páncélosok és lovasság ügyes együttműködése.”²¹*

A szovjet katonai sikerek titka nem egyes tényezők, hanem az egymással kölcsönhatásban álló összes tényezők (az állandóan ható tényezők egészében) a hadseregben a különböző fegyvernemek és szolgálati ágak egymáshoz arányított fejlettségében és azok szoros és harmónikus együttműködésében rejlik.

A szovjet vezetés ugyanakkor, amikor másutt elhanyagolták a tüzérség fejlesztését és leértékelték jelentőségét, nagy gondot fordított annak fejlesztésére is. A szovjet tüzérség elsöprő ereje katasztrófális veszteségeket okozott a fasisztáknak.

„Úgy az összefogott tűz, mint aknavető, gránátvető tűz, különösen hatásos volt.

Sűrűn alkalmazott eljárás volt a támpontok elleni harcban, hogy a támpontot megközelítő orosz gyalogság mögött 10—15 aknavetőből vagy gránátvetőből tüzgépcsoportot képeztek (az élőerők megkímélése céljából) és egyedül a tüzgépcsoport összefogott tűzével tették rohaméretté a védőket.”²²

²⁰ M. kir. honv. vezérkar főnöke 52.300/18. eln. Vkf. 1943. 20. old.

²¹ Magyar kir. honv. vkf. 52.300/18. eln. 3. vkf. 1943. 20—21. old.

²² M. kir. honv. vkf. 52.300/18. eln. vkf. 1943. 21. old.

A páncélos és gépesített erők minőségével, problémáinak megoldásával és alkalmas módjával a szovjet hadtudomány messze megelőzte a burzsoá katonai vezetést. A páncélos erő tagjainak kiváló technikai szak tudása, alapos kiképzéssel és sokoldalúsággal párosult. Ez a legnehezebb helyzetekben is a biztonság érzését nyújtotta a szovjet harckocsizóknak. A szovjet páncélos erők minőségét, taktikai fölényét — és szoros együttműködését a gyalogsággal és tüzérséggel — az ellenség is kénytelen elismerni:

„Az ellenséges harckocsik a nagy támadást, azaz bevetést megelőzően alig, vagy egyáltalán nem mutatkoztak.

Amikor a tüzérség a védelmi övből már kitördelte azokat a szakaszokat, amelyek a harckocsi támadást akadályozhatták, a mozgásra előkészített rés egész szélességében meglepően törtek elő.

A gyalogság egy része sűrű fürtökben lógott a harckocsikon. Aki nem fért rájuk, az szorosan követte őket.”²³

A Szovjet Hadsereg műszaki csapatai, — a technikailag kiválóan képzett szakkáderek tömegével olyan berendezésekkel és védelmi létesítményekkel látta el a csapatokat, amelyeket így értékel egy német fasiszta katonai szakíró:

„Az állások művészi tervezett és kiépített harckocsiárokka l, mesterialen rejtett oldalazó páncéltörő és géppuska betonerdőkkel, sokszor drótkadályokkal és tábori erődítési elemekkel, szinte érintetleneknek látszanak...

Ilyen állást legalább hét nap és hét éjjel kellett volna pergőtűzzel puhítani és valószínűleg még így sem lehetett volna bevenni, vagy csak hihetetlen véráldozatokkal.”²⁴

„A betört ellenséget, akármilyen erőről is van szó, azonnal ki kell dobni, mert az orosz egy-két órán belül tökéletesen erődít és azután csak nagy véráldozatok árán vethető ki.”²⁵

A szovjet katonai vezetés rendkívül nagy súlyt helyezett a harcfelelítő szolgálatra.

„Az oroszok harcfelelítése igen erős és ügyesen vezetett.”²⁶

„Támadásaikat legtöbbször — védőállásaink szinte bámulatos biztonsággal megállapított gyenge részei ellen indítják.”²⁷

„Erős gyalogsági egységek gyakori előretörésével a saját tűz megnyitására kényszerítene k s így sok esetben sikerült az arcvonal saját gyenge pontjait megállapítani.”²⁸

²³ Klemelés tölem. S. E.

²⁴, ²⁵ Kriegskunst gegen Masse. Solden alezd. Deutsche Wehr. 1941. 45. sz. Vk. Lapszemle. 1942. 1. sz. 26. old.

²⁶ M. kir. honv. vkf. 52.300/15.—1943.

²⁷ M. kir. honv. vkf. 52.300/18. eln. vkf. 1943. 9. old.

²⁸ M. kir. honv. vkf. 52.300/15.—1943.

A fasiszta vezérkar ugyanakkor saját felderítéséről megállapítja:

„A ravaszságra és leleményességre nevelt és jól kiképzett ellenség észrevétlenül mozog, *kitűnően rejtőzik*, ügyesen telepíti aknáit és jól elrejtí keskeny és mély fedezőkeit. *Éppen ezért nehéz őt felderíteni.*“²⁹

Az anyagi ellátás megszervezése is kiváló volt a szovjet fegyveres erőknél, úgy hogy a szovjet katonai vezetés ebből a szempontból is olyan hadműveletek között választhatott mindig, amelyek hadászati és harcászati szempontból a legelőnyösebbnek ígérkezett.

Ugyanakkor, amikor a fasiszta vezetők hadműveleti, anyagi szolgálata a váratlan helyzetekben csődött mondott, a szovjet hadtápszolgálatról kénytelen volt megállapítani:

„Az utánszállítás és a hadműveletek anyagi megalapozása a nagy távolságok és zord időjárás ellenére is működött.“³⁰

Az imperialista rablóhadászat gyámoltalansága bizonyosodott be azzal is, hogy számításon kívül hagyta a leigázott területek szovjet lakosságának társadalmi rendszere iránti törhetetlen hűségét és mélységes gyűlöletét a hódítókkal szemben.

A Szovjetunió Kommunista (b) Pártja helyesen ismerte fel azt a tényt is, hogy a partizánmozgalom a háború gépi korszakában, a milliós hadseregek korszakában — de az atom- és hidrogénfegyverek korszakában is — nemcsak hogy nem élte túl magát, hanem soha nem ismert méreteken bontakozhat ki.

Természetes, hogy a partizánharc csak ott jöhet létre, olyan tömegméreteken — mintahogy ez a Szovjetunióban a Nagy Honvédő Háború során kifejlődött, — ahol a lakosság megérti a háború igazságos jellegét és emellett rendíthetetlen híve a fennálló társadalmi rendnek.

A Párt hívó szavára a fasiszta csapatok által megszállt területek lakossága tömegesen jelentkezett partizánnak.

„... újdonság volt számunkra ez a mozgalom (partizán) a békés és passzív természetűnek, jóindulatúnak és mélyen vallásosnak ismert orosz néptömegek részéről: — meglepő volt a fanatizmus, a haláltmegvetés és szívósság, amellyel eme harcmód keretén belül az orosz népnél találkoztunk; és *megdöbbentett bennünket az az óriási méret, melyben az oroszok ezt az eljárást alkalmazzák.*

A mind nagyobb keretekben kibontakozott partizánmozgalom immár a *népmozgalom méreteit öltötte fel.*“³¹

²⁹ M. kir. honv. vkf. 52.300/6.—1943.

³⁰ Magyar Katonai Szemle. 1943. sz. 3. old.

³¹ M. kir. HVK. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 5. o'd.

Hiába léptettek életbe „különleges rendszabályokat”:

„Partizánmozgalom leverését kövesse nyomon a *legkönyörtelebb megtorlás. Elnézésnek nincs helye! A kérlelhetetlen szigor el fogja venni mindenkinek a kedvét attól, hogy a partizánok közé álljon, vagy támogassa őket.*

A foglyulesett partizánokat — esetleges kihallgatásuk után a helyszínen fel kell koncolni, vagy elrettentő példaként a közelfekvő helységekben nyilvánosan kötél által ki kell végezni.

Hasonlóképpen kell eljárunk a leleplezett és kezeinkbe került partizán segítőkkel is.

Fontos, hogy a megtorlásról a lakosság minél szélesebb rétegei tudomást szerezzenek.”³²

A terror azonban ellenkező hatást váltott ki a szovjet népből, mint a fasiszták várták. A szovjet társadalmi rend mélységes szeretete, a szocialista haza iránti rendíthetetlen hűség, a szovjet emberek millióit mozgósította az ellenség ellen a megszállt területek legtávolabbi részeiben is.

„*A partizánmozgalom népmozgalomként lép fel, arcvonalunk mögött, de nem csupán közvetlenül a hadműveletekben résztvevő csapatok hátában, hanem többszáz kilométernyire mögöttük, a hadtápterületeken is.*”³³

A partizánmozgalom óriási méreteket öltött — úgyszólván egész falvak és körzetek gyűltek a partizánok köré:

„*A különítmények létszámára vonatkozólag igen nehéz pontos adatokkal szolgálni, mert különböző kisebb-nagyobb partizán csoportok összeverődhetnek és a lakosság beszervezésével számottevő erejű, több ezer főből álló bandákat is képezhetnek. Így Gluchowtól E-ra 1942. március hóban 6—7000 partizán verődött össze.*”³⁴

A szovjet hazafiak hihetetlenül mostoha viszonyok és állandó életveszedelem közepette menetközben váltak mestereivé a partizánharc-módnak.

„*A partizánok igen fejlett hírszerző, híradó és összekötő szolgálata rendkívül gyorsan és kiválóan működött. Az arcvonal eseményeiről megállapíthatóan gyakran előbb szereznek tudomást, mint a megszállott területek biztosító csapatai, de utóbbiak legcsekélyebb megmozdulása sem marad titokban előttük. A partizánok harcéljárásának alapja a lesből való gyors és váratlan rajtaütés, amelyet kiváló hírszolgálatuk, rugalmas vezetésük és nagy mozgékonyaságuk révén valósítanak meg.*

³² M. kir. HVK. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 30. old.

³³ M. kir. HVK. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 6. old.

³⁴ M. kir. HVK. f. 4. oszt. 58.000/10. 1943. 16. old.

Párhuzamos útvonalakon menetelő oszlopokat éjjel gyakran harcbaraknak egymással úgy, hogy az oszlopok közötti terepről egyszerre mindkét oszlopon tüzzel rajtaütnek, mindegyikben azt a hitet keltve, mintha velük párhuzamosan menetelő ellenséggel állnának szemben.”³⁵

Horthy vezérkara tehetetlen dühében a szovjet nép vezetőinek tett szemrehányást azért, mert országuk megvédeése érdekében támaszkodni mertek a lakosságra, gátolni merészelték az úgynevezett „békés” termelő munkát, csapataik hadműveleteit.

„A partizánmozgalom a szovjet vezetőinek abban az elgondolásában gyökeredzik, hogy ezt a romboló és alattomos hadviselési módot alkalmasnak vélik arra, hogy annak mesteri tökéletességre fejlesztett alkalmazásával gátolják a békés termelő munkát és a hadsereg hadműveleteit, tervszerűen kifárasztják ellenfelüket, *végeredményben pedig megvédjék országukat.*”³⁶

A fasiszta orvtámadókat mélységesen gyűlölő szovjet nép — nemzetiségre való tekintet nélkül — egységesen fogott fegyvert hazája védelmére.

„Külön csoportba kell sorolni a partizánokat támogató nőket. A fiatalabb kommunista nevelésű női generáció a mozgalom megátalkodott és *semmitől vissza nem riadó* segítő rétege.”³⁷

A Szovjet haza asszonyai és lányai is — valóban „*semmitől vissza nem riadva*” példátlan hősiességgel harcoltak, mint partizánok is, és hervadhatatlan érdemeket szereztek a haza, az emberi jogok, a haladás megvédésében.

A szovjet partizánmozgalom hatalmas arányai, a népek legyőzhetetlenségének klasszikus példáját és konkrét megnyilvánulása annak a marxista tételnek, hogy a hősiesség tömegméretekben csak az igazságos háborút viselő népnél keletkezhet, és az *áldozatkészségnek olyan magas fok, melyet ez a mozgalom megkövetel, csak olyan társadalomban alakulhat ki, amely rendíthetetlenül hisz ügyének igazságában* és tántoríthatatlan híve politikai rendszerének.

Az ellenség akarva-nemakarva kénytelen volt titkos jelentéseiben elismerni a Szovjetunió fölényét minden téren — így a Szovjet Hadseregét is.

Az új háborús gyújtogatók nem akarnak tanulni a véres történelmi leckéből. Agresszív politikájukat hitlerékhez hasonlóan szintén a védekezés politikájának akarják feltüntetni. Nagyarányú szovjetellenes pro-

³⁵ M. kir. HVK. f. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 24. old.

³⁶ M. kir. HVK. f. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 5—8. old.

³⁷ M. kir. HVK. f. 4. oszt. 58.800/10. 1942. 15. old.

pagandával és a háborús hisztéria világméretű előidézésével az atomháború kirobbantására törekcszenek.

Világos, hogy egy újabb háború kitörése esetén az imperialista hadseregekre — így egy új Wermacht-ra — nem vár nagyobb siker, az azóta még erősebbé vált Szovjet Hadsereggel szemben. Éppen ezért ajánlatos lenne számukra, ha alaposan tanulmányoznák elődeiknek, a Szovjetunióról és a szovjet hadseregről szóló bizalmas jelentéseit és levonnák ezekből a megfelelő következtetéseket.

A Nagy Honvédó Háború győzelmes befejezésével a Szovjetunió végérvényesen bebizonyította a szocialista társadalmi rend magasabbrendűségét és legyőzhetetlenségét, valamint azt, hogy aki a haladás útját állja, annak törvényszerűen el kell buknia.